

‘... พระรัตนตรัยเป็นแก้วจริง ๆ หรือเปรียบด้วยแก้ว
ถ้าเป็นทางปริยัติเข้าใจตามอักขระแล้ว เป็นอันเปรียบด้วยแก้ว
ถ้าเป็นทางปฏิบัติเข้าใจตามปฏิบัติแล้ว เป็นแก้วจริง ๆ
ซึ่งนับว่าประเสริฐเลิศกว่า สวัญญาณกถัตตะ และ อวิญญานกถัตตะ
ซึ่งมีในไตรภพ ลบริตตะในไตรภพทั้งหมดสิ้น ...’

รวมพระธรรมเทศนา พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

กัณฑ์ที่ ๓

รัตนัตยคณปณามคาถา

๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ทน)

อธิบายว่า รตนมุนี
 พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ จาปิ
 อญฺญมณฺณวโรหิตาว
 พุทฺโธ ธมฺมสฺส โพเชตา
 สงฺโฆ จ สาวโก พทฺธสฺส
 อธิเจตํ รตนมุนี
 นานาโหนตมปิ วตฺถุโต
 เอกีกฺขมปิ นตฺถโต
 ธมฺโม สงฺเขน ชาริตโต
 อธิเจกาพทฺธเมวิทฺติฯ

รัตนตยปปภาวภิกขุจนาถา พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อาตมาขอโอกาสแก่ท่านมหาชนทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต บรรดา
 ศาสนาเป็นภารกิจ หวังปฏิบัติให้ถูกสนิทตามศาสนาของตนๆ จึงได้อุตส่าห์พากัน
 ทรมาณร่างกายในเวลาทำกิจทางศาสนา

ทุก ๆ ศาสนาล้วนแต่สอนให้ละความชั่วประพฤติดความดี สันด้วยกันทุกชาติทุกภาษา ส่วนในทางพระพุทธศาสนา เวลาเช้าเวลาเย็นให้ว่าพระบูชาพระและสวดสังเวคนกคา ปสาทกคา ตามกาลเวลาเสร็จแล้ว ที่มีกิจเรียนคันถรรุะก็เรียนไป ที่มีกิจเรียนวิปัสสนาธุระก็เรียนไป ฝ่ายพระเถรานุเถระก็เอาใจใส่ตักเตือนซึ่งกันและกันตามหน้าที่เพื่อจะได้รักษาเนติแบบแผนอันดีของสาธุชนในพุทธศาสนาไว้ ให้เป็นตำรับตำราสืบสายพระศาสนาไป

บัดนี้ขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย ฟังปณามคาถา ความนอบน้อมพระรัตนตรัยใน
อดีต อนาคต ปัจจุบัน และถึงเป็นที่พึ่งโดยย่อ

ความนอบน้อมมาจาก **หโม** **นโม** แปลว่า นอบน้อม เป็นบุคลาธิษฐาน คือ นอบน้อมด้วยกาย นอบน้อมด้วยวาจา นอบน้อมด้วยใจ นอบน้อมในพระผู้มีพระภาค เมื่อพระองค์มีพระชนมายุอยู่ อุปาสกอุปาสิกาเข้าไปสู่ที่เฝ้า แล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคด้วยเบญจางคประดิษฐ์ คือกราบพร้อมด้วยองค์ ๕ เข้าและศอกทั้ง ๒ ต่อกัน

ฝ่ามือทั้ง ๒ วางลงให้เสมอกัน กัมศีระลงให้หน้าจรดพื้นในระหว่างมือทั้ง ๒ นั้น หรือในระหว่างที่ฝ่าพระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่นั้น คอยฟังพระโอวาทานุสาสนีของพระองค์ ไม่สนใจไปในที่อื่น ไม่เปล่งวาจาออกในระหว่างที่พระองค์ทรงรับสั่งอยู่ เป็นการรบกวนพระองค์ด้วยวาจา ให้เป็นที่ระแคะระคายพระทัย

อนึ่ง เมื่อเข้าไปสู่ที่ฝ่า ไม่นั่งให้ใกล้นัก จะเป็นการเบียดเบียนพระองค์ ด้วยต้องออกพระกำลังเสียงในเวลารับสั่ง ไม่นั่งให้ใกล้นัก จะเป็นการเบียดเบียนพระองค์ ด้วยกายอันเป็นของปฏิกุศล จะเป็นทีรำคาญพระนาสิกในเวลากลื่นกายฟุ้งไป ไม่นั่งในที่เหนื่อลม ด้วยเคารพพระองค์ กลัวลมจะพัดเอากลิ่นกายที่ฟุ้งออกไปมากระทบพระนาสิกของพระองค์ ไม่นั่งในที่ตรงพระพักตร์นัก กลัวจะเป็นทีรำคาญพระเนตรทั้ง ๒ ของพระองค์ ไม่นั่งในที่เบื้องหลังนัก เกรงว่าพระองค์จะต้องหันพระพักตร์มากไปในเวลาจะทรงรับสั่ง ต้องนั่งในที่สมควรนอกจากที่ๆ แสดงมาแล้ว ในเวลาอยู่ในที่ฝ่า ไม่สนใจไปในที่อื่น ไม่เปล่งวาจาให้เป็นที่รำคาญพระทัยแต่พระองค์ ดังนี้แล นอบน้อมด้วยกายในพระองค์

ในเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ยังเหลือแต่เจดีย์ ๔ เหล่า คือ บริโภคเจดีย์ ธาตุเจดีย์ ธรรมเจดีย์ อุทเทสิกเจดีย์ พุทธศาสนิกชนไปถึงที่เช่นนั้นเข้าแล้ว ในเมื่อกัณฐม ควรลตรมลง ห่มผ้าปิด ๒ บ่า ควรลดออกเสียบ่าหนึ่ง ในเมื่อสวมรองเท้าเข้าไป ควรถอดรองเท้าเสีย และเข้าไปในที่นั้นไม่ควรแสดงอึงคะนึงและไม่เคารพแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องแสดงเคารพอย่างจริงใจ ไม่ทิ้งของที่สกปรกลงไว้ เช่น ก้นบูหรี หรือขานหมาก น้ำลาย น้ำมูก อุจจาระ ปัสสาวะ ในที่บริเวณนั้น เมื่อเข้าไปในที่นั้นเห็นรกบัดกวาดเสีย ถากถางเสีย เห็นไม่สะอาด ทำให้สะอาด เห็นฝุ่นผง ควรแก้ไข ซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ได้ก็ยิ่งดี ดังนี้เป็นความนอบน้อมพระผู้มีพระภาคด้วยกาย โดยบุคคลาธิฐาน

อนึ่ง นำเรื่องของพระรัตนตรัยไปสรรเสริญในที่นั้น แก่บุคคลนั้นอยู่เนืองๆ ดังนี้ ก็ชื่อว่า นอบน้อมด้วยวาจาและคิดถึงพระรัตนตรัยอยู่เนืองๆ ไม่ยอมให้ใจไปจรดอยู่กับอารมณ์สิ่งอื่นมากนัก คอยบังคับใจให้จรดอยู่กับพระรัตนตรัยเนืองๆ ดังนี้ ชื่อว่า นอบน้อมพระรัตนตรัยด้วยใจ

ความนอบน้อมของข้าพเจ้าจะมีแต่พระผู้มีพระภาคผู้เป็นองค์อรหันต์ ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ บรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องว่าดังนี้ ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายในเวลาทำศาสนกิจทุกครั้ง เช่น พระเถรานุเถระกระทำสังฆกรรม และอุบาสก

อุบาสิกาทั้งหลายจะสมทานศีล ก็ต้องว่า นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ถึง ๓ หน จะว่าแต่เพียงหนหนึ่งหรือ ๒ ไม่ได้ หรือได้เหมือนกันแต่ว่าไม่ได้มรัตนตรัย ทั้ง ๓ กาล จะให้เต็มหรืออุทฺตรรัตนตรัยทั้ง ๓ กาลแล้ว ต้องว่าให้เต็ม ๓ หน หน้าที่ ๑ นอบน้อมพระรัตนตรัยในอดีต หน้าที่ ๒ นอบน้อมพระรัตนตรัยในปัจจุบัน หน้าที่ ๓ นอบน้อมพระรัตนตรัยในอนาคต ทั้งหมดต้องว่า ๓ หน จึงครบถ้วนถูกพระรัตนตรัย ทั้ง ๓ กาล

รัตนตรัย แบ่งออกเป็น ๒ คือ รัตนะ ๑ ตรัย ๑ รัตนะ แปลว่า แก้ว ตรัย แปลว่า ๓ รัตนตรัย รวมกันเข้า แปลว่า แก้ว ๓ พุทธรัตนะ แก้วคือพระพุทธ ธรรมรัตนะ แก้วคือพระธรรม สังฆรัตนะ แก้วคือพระสงฆ์ ทำไมจึงต้องเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์มาเปรียบด้วยแก้ว ที่ต้องเปรียบด้วยแก้วนั้น เพราะแก้วเป็นวัตถุทำ ความยินดีให้บังเกิดแก่เจ้าของผู้ปกครองรักษา ถ้าผู้ใดมีแก้วมีเพชรไว้ในบ้านเรือน มาก ผู้นั้นก็อึ้งใจ ดีใจ ด้วยคิดว่าเราไม่ใช่คนจน ปลื้มใจของตนด้วยความมั่งมี แม้คน อื่นที่ไม่ใช่เจ้าของเล่า เห็นแก้วเห็นเพชรเข้าแล้ว ที่จะไม่ยินดีไม่ชอบนั้นเป็นอันไม่มี ต้องยินดีต้องชอบด้วยกันทั้งนั้น ฉะนั้น รัตนตรัยแก้ว ๓ ดวง คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทั้ง ๓ นี้ ก็เป็นที่ยินดีปลื้มใจของเทวดาแลมนุษย์ทั้งหลาย ฉะนั้น

พระรัตนตรัยเป็นแก้วจริงๆ หรือเปรียบด้วยแก้ว ถ้าเป็นทางปริยัติเข้าใจตามอักขระแล้ว เป็นอันเปรียบด้วยแก้ว ถ้าเป็นทางปฏิบัติเข้าใจตามปฏิบัติแล้ว เป็นแก้วจริงๆ ซึ่งนับว่าประเสริฐ เลิศกว่าสวัญญาณรัตนะและอวิญญูณรัตนะซึ่งมีในไตรภพ ลบริตนะในไตรภพทั้งหมดสิ้น

จะกล่าวถึงรัตนะในทางปฏิบัติ ปฏิปตฺติ แปลว่า ถึงเฉพาะผู้ปฏิบัติ ถึงเฉพาะ ซึ่งพระรัตนตรัย การถึงรัตนตรัยของผู้ปฏิบัติในบุคคลต่างๆ กัน ผู้ไม่ได้เล่าเรียนศึกษาก็ถึงรูปพระปฏิมากรในโบสถ์วิหารการเปรียญ ถึงพระธรรมในตู้ในใบลาน ถึงพระสงฆ์ สมมติทุกวันนี้ ผู้ได้เล่าเรียนศึกษารู้พุทธประวัติ ก็ถึงพระสิทธัตถะราชกุมาร^๑ที่ได้ตรัสรู้ได้ ดวงไม้ศรีมหาโพธิ์ ที่ได้มาโปรดพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ถึงพระ ธรรมก็คือปฐมเทศนา ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร กับธรรมที่พระองค์ทรงสั่งสอนปัญจวัคคีย์ ทั้ง ๕ ให้ได้บรรลุมรรคผล ทั้งสิ้น ถึงพระสงฆ์ก็คือพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ จนถึงสุภท ภิภษุซึ่งเป็นปัจฉิมสาวกเวไนย

^๑ สมัยก่อนมีการเรียกพระนามของ พระสิทธัตถะราชกุมาร กร่อนเป็น พระสิทธัตถะราชกุมาร

ผู้มีสติปัญญาเป็นผู้เฒ่าเหล่าเมธา เฒ่าเรียนศึกษามาก การถึงรัตนตรัยของท่าน ลึกล้ำ ท่านคิดว่า พุทธ ก็แปลกันว่า ตรัสรู้ ตรัสรู้เป็นภาษาเจ้า เพราะพระพุทธรเจ้า ท่านเป็นเจ้า จึงแปลว่า ตรัสรู้ ภาษาสามัญก็แปลว่า รู้ เท่านั้น ท่านก็ทำขึ้นในใจของท่านว่ารู้นั่นเอง เป็นพระพุทธรเจ้า ท่านก็ถึงความรู้อันที่ท่านที่ถูกต้อง ถึงธรรมของท่าน ความดีไม่มีผิด ถึงสงฆ์ของท่าน **สงฺฆเมธ ธาริต** พระสงฆ์ทรงไว้ ตัวของเราเองที่รักษาความรู้ถูกต้องไม่ให้หายไป เป็นสงฆ์

การถึงพระรัตนตรัยดังแสดงมาแล้วนี้ก็ถูก เหมือนต้นไม้ เอนิ้วไปจรดเข้าที่ กะเทาะก็ถูกต้นไม้ เอนิ้วไปจรดเข้าที่เปลือกก็ถูกต้นไม้ เอนิ้วไปจรดเข้าที่กระพี้ก็ถูกต้นไม้ ถูกแต่กะเทาะ เปลือก กระพี้ เท่านั้น หาถูกแก่นของต้นไม้ไม่

การถึงพระรัตนตรัย ต้องเอากาย วาจา ใจ ของเราที่ละเอียด จรดเข้าไปให้ถึง แก่นพระรัตนตรัยจริงๆ รัตนตรัยซึ่งแปลว่า แก้ว ๓ แก้วคือพระพุทธร ๑ แก้วคือพระธรรม ๑ แก้วคือพระสงฆ์ ๑ ได้ในบทว่า

สกุทวา พุทฺธรตนํ กระทำตนให้เป็นแก้วคือพุทธร

สกุทวา ธมฺมรตนํ กระทำตนให้เป็นแก้วคือธรรม

สกุทวา สงฺฆรตนํ กระทำตนให้เป็นแก้วคือสงฆ์

การเข้าถึงพระรัตนตรัย ต้องใช้กายวาจาใจที่ละเอียด ที่หยาบเข้าไม่ถึง กายที่ละเอียดซึ่งได้กับกายสังขาร วาจาที่ละเอียดซึ่งได้กับวจีสังขาร ใจที่ละเอียดซึ่งได้กับจิตสังขาร กายสังขารคือลมหายใจเข้าออกซึ่งปรนเปรอกายให้เป็นอยู่ วจีสังขารคือความตริกตรองที่จะพูด จิตสังขารคือความปรุงของจิตสำหรับใช้ทางใจ กายสังขารหยุด วจีสังขารก็หยุด จิตสังขารก็หยุด เป็นจุดเดียวกัน อยู่ที่ตรงศูนย์กลางของกายมนุษย์ มีธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เป็นดวงใสเท่าฟองไข่แดงของไก่ ใสดังกระจกส่องเงาหน้า กายวาจาใจที่ละเอียดจรดลงที่ศูนย์กลางของธรรมนั้น ก็หยุดพร้อมทั้งกายสังขาร วจีสังขาร จิตสังขาร นับว่าหยุดเป็นจุดเดียวกัน ได้ชื่อว่าสังขารสงบ การสงบสังขารชนิดนี้ เด็กในท้องมารดาก็สงบ จึงอยู่ในที่แคบเป็นอยู่ได้ เทวดาใน ๖ ชั้นทำได้ รูปพรหมและอรุปรหมทำได้ เด็กในท้องก็นับว่าสังขารสงบ เทวดาก็นับว่าสังขารสงบได้ รูปพรหมและอรุปรหมก็นับว่าสังขารสงบได้ การสงบสังขารเสียเป็นสุข สมด้วยคาถา ๔ บาท ในบาทเบื้องปลายว่า **เตสํ รูปสโม สุข** สงบสังขารทั้งหลายเสียได้ นำมาซึ่งความสุข นี่สงบสังขารได้ตามสมควร เป็นทางทำตนให้เป็นพุทธรัตตะ ธรรมัตตะ สังฆัตตะ ชั้นหนึ่ง

กายสังขารสงบคือลมหายใจหยุด วจีสังขารสงบคือความตรีกตรองหยุด จิตสังขารสงบคือ
ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ชื่อว่า สันติ ลมหยุดลงไปในที่
เดียวกันชื่อว่า อานาปาน ซึ่งแปลว่า ลมหยุดนิ่งหรือไม่มี เมื่อสังขารทั้ง ๓ หยุดถูก
ส่วนเข้าแล้ว เรียกว่า กายานุปัตสนาสติปัฏฐาน ด้วยส่วนหนึ่ง เมื่อสังขารสงบมีความ
สุขเกิดขึ้น เรียกว่า เวทนานุปัตสนาสติปัฏฐาน จิตคิดว่าเป็นสุขเรียกว่า จิตตานุปัสสนา
สติปัฏฐาน ในเมื่อสติปัฏฐานทั้ง ๓ ถูกส่วนพร้อมกันเข้า เกิดเป็นดวงใสขึ้นเท่าฟองไข่
แดง หรือเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ไสบริสุทธ์สนิทเหมือนกระจกส่องเงาหน้านั้นแหละ
ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงนี้บางท่านเรียกว่าพระธรรมดวงแก้ว โบราณท่านใช้แปล
ในมูลกัจจายน์ว่า ปฐมมรรค ธรรมดวงนี้แหละคือ ดวงศีล เพราะอยู่ในเหตุว่างของ
ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ไสบริสุทธ์ไม่มีราตรี ตาของกายทิพย์เห็น ต้องเอาใจของ
ตนจรดลงที่ตรงกลางดวงศีลนั้น ทำใจให้หยุดนิ่ง แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่ง
กว่าดวงศีล ดวงศีลก็ว่างออกไปเห็นดวงสมาธิ เอาใจหยุดนิ่งลงไปทีกลางดวงสมาธิ
แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่งกว่าดวงสมาธิ ดวงสมาธิก็ว่างออกไป ตาของกาย
ทิพย์ก็เห็นดวงปัญญาที่อยู่ในกลางดวงสมาธินั้น แล้วเอาใจของตนจรดเข้าที่ศูนย์กลาง
ดวงปัญญา ทำให้ใจหยุดนิ่ง แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่งกว่าดวงปัญญา ดวง
ปัญญาก็ว่างออกไป ตาของกายทิพย์ก็เห็นดวงวิมุตติ ที่อยู่ในกลางดวงปัญญานั้น แล้ว
ก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ทำให้ใจหยุดนิ่ง แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดย
ยิ่งกว่าดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติก็ว่างออกไป ตาของกายทิพย์ก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ
ที่อยู่ในกลางดวงวิมุตตินั้น แล้วเอาใจของตนจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ
ทำให้ใจหยุดนิ่ง แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่งกว่าดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ดวง
วิมุตติญาณทัสสะก็ว่างออกไป ตาของกายทิพย์ก็เห็นตนของตนเอง อยู่ในศูนย์กลาง
ของดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น เหมือนตาของกายมนุษย์ เห็นตัวของกายมนุษย์ฉะนั้น
ที่ได้แสดงมาแล้วนี้ ก็เป็นวิธีทำตัวให้เป็นพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ชั้นหนึ่ง

ทำต่อไป ทำใจให้หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ แต่พอ
ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล ให้ใจหยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่ง
กว่าดวงศีล ดวงศีลก็ว่างออกไป เห็นดวงสมาธิอยู่ในกลางดวงศีล ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลาง
ดวงสมาธิ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่งกว่าดวงสมาธิ ดวงสมาธิก็ว่าง
ออกไป เห็นดวงปัญญาอยู่ในกลางดวงสมาธิ ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงปัญญา แต่
พอถูกส่วนเข้า ใจก็จะเอืดยิ่งกว่าดวงปัญญา ดวงปัญญาก็ว่างออกไป เห็นดวงวิมุตติ

อยู่ในกลางดวงปัญญา ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติก็ว่างออกไป เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะอยู่ในกลางดวงวิมุตติ ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะก็ว่างออกไป ตาของกายรูปพรหมก็เห็นตนของตนเอง อยู่ในศูนย์กลางของดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น เหมือนตาของกายทิพย์เห็นตนของกายทิพย์เองจะนั้น ที่ได้แสดงมานี้ก็เป็นวิธีทำตัวให้เป็นพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ชั้น ๑

ทำต่อไป ทำใจให้หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม แต่พอถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล ให้ใจหยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงศีล ดวงศีลก็ว่างออกไป เห็นดวงสมาธิอยู่ในกลางดวงศีล ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางของดวงสมาธิ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงสมาธิ ดวงสมาธิก็ว่างออกไป เห็นดวงปัญญาอยู่ในกลางดวงสมาธิ ให้ใจหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงปัญญา แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงปัญญา ดวงปัญญาก็ว่างออกไป เห็นดวงวิมุตติอยู่ในกลางดวงปัญญา ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติก็ว่างออกไป เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะอยู่ในกลางดวงวิมุตติ ให้ใจหยุดอยู่ในศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะก็ว่างออกไป ตาของกายรูปพรหมก็เห็นตนของตนเอง อยู่ในศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น เหมือนตาของกายรูปพรหมเห็นตนของกายรูปพรหมเองจะนั้น ที่ได้แสดงมานี้ก็เป็นวิธีทำตัวให้เป็นพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ชั้นหนึ่ง

ทำต่อไป ทำใจให้หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม แต่พอถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล ให้ใจหยุดนิ่งอยู่ที่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงศีล ดวงศีลก็ว่างออกไป เห็นดวงสมาธิอยู่ในกลางดวงศีล ให้ใจหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงสมาธิ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงสมาธิ ดวงสมาธิก็ว่างออกไป เห็นดวงปัญญาอยู่กลางดวงสมาธิ ให้ใจหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงปัญญา แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงปัญญา ดวงปัญญาก็ว่างออกไป เห็นดวงวิมุตติอยู่ในกลางดวงปัญญา ให้ใจหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ แต่พอถูกส่วนเข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติก็ว่างออกไป เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะอยู่ในกลางดวงวิมุตติ ให้ใจหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แต่พอถูกส่วน

เข้า ใจก็ละเอียดยิ่งกว่าดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะก็ว่างออกไปตาของกายธรรมก็เห็นกายของพระองค์เอง อยู่ที่ศูนย์กลางของดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น เหมือนตาของกายอรูปรพรม เห็นตนของตนเองฉะนั้น ที่ได้แสดงมานี้เป็นวิธีที่ทำให้ตัวให้เป็นพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังขรัตนะ ชั้นหนึ่ง

เมื่อทำมาถึงกายธรรมหรือธรรมกายดังนี้แล้ว ก็รู้จักตัวตนชัดเจนโดยไม่ต้องสงสัย เพราะกายทั้ง ๕ บอกตัวของตัวเอง กายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปรพรม ทั้ง ๔ กายนี้ บอกตัวเองอยู่ว่าไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวเป็นแต่สมมติเท่านั้น รู้ได้เองว่ากายมนุษย์มาเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ก็ชั่วคราวตามอายุขัยและวัย สิ้นปัจจัยคือบุญและบาปแล้วก็แตกสลายไป รู้ได้จริง ๆ อย่างนี้ ไม่ใช่แต่รู้ เห็นด้วยตาของตนทุก ๆ คนด้วยกันทั้งนั้น

ส่วนกายทิพย์ หรือ รูปพรหม อรูปพรหม สิ้นอำนาจของบุญกรรม และรูปฌานอรูปรพรมแล้ว ก็แปรไปเหมือนกายมนุษย์ ต่างกันแต่ช้าและเร็วเท่านั้น

ส่วนกายธรรมหรือธรรมกายเป็นตัวยืนบอกความจริงว่า เที่ยง เป็นสุข เป็นตัวส่วนกาย ทั้ง ๔ เป็นตัวยืนบอกเท็จว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัว เท็จต่อความจริงอย่างนี้ เมื่อไม่รู้เห็นจริง จะรู้เห็นเท็จได้อย่างไร ต้องรู้จริงเห็นจริงเสียก่อน จึงย้อนมารู้จักเท็จได้ดังนี้

ธรรมกายนี้เองเป็นพุทธรัตนะ ซึ่งแปลว่า แก้วคือพุทธะ เมื่อรู้จักพุทธรัตนะแล้ว ก็ควรรู้จักธรรมรัตนะเสียทีเดียว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม อรูปพรหม เป็นธรรมรัตนะ แต่เป็นส่วนโลกีย์ ส่วนธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้นเป็นโคตรภู ต่อเมื่อใด ธรรมกายเลื่อนขึ้นไปเป็นพระโสดาแล้ว ธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายพระโสดานั้นเองเป็นโลกุตระ

ส่วนศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ที่อยู่ในศูนย์กลางของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม และกายอรูปรพรม เป็นโลกียมรรค เพราะกายทั้ง ๔ นั้นเป็นโลกีย์ ธรรมจึงเป็นโลกีย์ไปตามกาย ส่วนศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ที่อยู่ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายเป็นโลกุตระ เพราะธรรมกายของพระโสดาเป็นโลกุตระ ธรรมจึงเป็นโลกุตระไปตามกาย ธรรมที่ทำให้เป็นกายต่างๆ นี้เอง เป็นธรรมรัตนะ ซึ่งแปลว่า แก้วคือธรรม เมื่อรู้จักธรรมรัตนะแล้ว ก็ควรรู้จักสังขรัตนะเสียทีเดียว ธรรมกายหรือกายธรรมหมดทั้งสิ้นยกกรรมกายของพระสัพพัญญู และ ธรรมกายของพระปัจเจกพุทธเจ้าออกเสีย นอกจากนั้นเป็นธรรมกายของสาวกพุทธทั้งสิ้น มีมาน้อยเท่าใดเป็นสังขรัตนะ แก้วคือสงฆ์

การที่จะเข้าถึงพระรัตนตรัยที่ถูกแท้นั้น ต้องเอาใจของตนจรดลงที่ศูนย์กลางของธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เป็นดวงใสบริสุทธิ์เท่าๆ ฟองไข่แดงของไก่ ตั้งอยู่ศูนย์กลางของกายมนุษย์ มีเหมือนกันหมดทุกคน จำเดิมแต่อยู่ในท้องมารดา ใจของกุมาร กุมาริจรดจีหุคหนึ่งอยู่ตรงศูนย์กลางของดวงธรรมนั้นทุกคน ตรงศูนย์กลางของดวงธรรม มีว่างอยู่ประมาณเท่าเมล็ดโพธิ์หรือเมล็ดไทร ใจของกุมารหรือกุมาริก็จรดอยู่ศูนย์กลางนั้น

ผู้ที่จะเข้าถึงพระรัตนตรัย ต้องเอาใจของตนไปจรดอยู่ที่ศูนย์กลางกายของตนนั้น แล้วทำใจให้หยุด หยุดในหยุด หนักเข้าไปทุกทีไม่ให้คลายออก ทำไปจนใจไม่คลายออก ใจนั้นหยุดในหยุดหนักเข้าไปทุกที นี่เป็นทางไปของพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์ ไม่ใช่ทางไปของปุถุชน ทางไปของปุถุชนไม่หยุด ออกนอกจากหยุด นอกจากทางไปของพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์อยู่เสมอ จึงได้เจอะเจอพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์ยากนัก ขอผู้จงรักภักดีต่อตนของตนที่แท้แล้ว จงตั้งใจแน่วแน่ ให้ถูกทางไปของพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์เกิดประเสริฐนัก พระพุทธรเจ้าพระอรหันต์ในอดีต อนาคต ปัจจุบัน ไปทางเดียวเหมือนกันทั้งหมด

เพราะฉะนั้นพวกเราที่จะเข้าถึงพระรัตนตรัย จึงต้องทำใจให้หยุดให้หนึ่ง ให้ตรงต่อทางไปของพระพุทธรเจ้าพระอรหันต์ จึงจะถูกหลักฐานในพุทธศาสนา ทั้งถูกตำราของสัตว์ผู้ไปเกิดมาเกิดด้วย สัตว์ผู้ไปเกิดมาเกิดเข้าสืบไม่ถูก ก็ไม่ตกศูนย์ เมื่อไม่ตกศูนย์ก็ไปเกิดมาเกิดไม่ได้ ธรรมดาของเกิดแลตายต้องมีสืบศูนย์เป็นเครื่องหมายเหมือนกันทั้งหมด ทั้งในภพ และนอกภพ การที่จะเข้าถึงพระรัตนตรัยก็เหมือนกัน ต้องเข้าสืบศูนย์เป็นชั้นๆ ไป จึงจะเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ ดังแสดงมาตั้งแต่ต้นเป็นชั้นๆ มาแล้วทุกประการ

รัตนะทั้ง ๓ นี้ เป็นแก้วจริง ๆ จัง ๆ แก้วที่มีในไตรภพนี้มีคุณภาพไม่เทียมกัน ส่วนแก้วในไตรภพที่มนุษย์ใช้อยู่บัดนี้ เพชรเป็นสูงกว่า หรือแก้วที่มีรัศมีเป็นของหายาก ไม่มีใครจะไขกันนัก แก้วชนิดอย่างนั้นมีสีต่างๆ ถ้าสีนั้นเขียว ใส่ลงไปในน้ำ น้ำก็เขียวไปตามสีแก้วนั้น ถ้าสีเหลือง น้ำก็เหลืองไปตาม ถ้าแดง น้ำก็แดงไปตามสีแก้วดีกว่าแก้วสีอะไร น้ำก็เป็นไปตามสีแก้วนั้นๆ นี่เป็นรัตนะที่สูงในโลก สูงยิ่งกว่านี้ขึ้นไปก็ต้องเป็นแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิ

พระเจ้าจักรพรรดิมีแก้ว ๗ ประการ คือ จักรแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว แก้ว ๗ ประการนี้เกิดขึ้นในโลกกาลใด มนุษย์

ในโลกได้รับความสุข ปราศจากการไถและหว่าน สำเร็จความเป็นอยู่ อาศัยแก้ว ๗ ประการของพระเจ้าจักรพรรดิ ให้เป็นอยู่ได้โดยตลอดชีวิต ไม่ต้องทำกิจการใดๆ ทั้งสิ้น พระเจ้าจักรพรรดิสอนให้ตั้งอยู่ในศีล ๕ กรรมบถ ๑๐ ครั้นสิ้นชีพแล้ว ไปบังเกิดในสุคติโดยส่วนเดียว ไม่มีตกไปอยู่ในทุคติเลย

แก้วทั้งหลายในโลกพิเศษถึงเพียงนี้แล้ว ยังไม่พิเศษเท่าแก้ว คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ แก้วคือพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ นั้น ถ้าผู้ใดเข้าไปได้ เข้าไปถึงแล้ว ลืมแก้วลืมสรวรรคัลลป ในโลกหมดทั้งสิ้น

ผู้ที่เข้าไปได้ถึงแก้วทั้ง ๓ นี้ ต้องดำเนินไปตามตัน กาย วาจา ใจ คือ กาย สังขาร วจีสังขาร จิตสังขาร ดังแสดงมาแล้วในเบื้องต้น จนถึงธรรมกาย คือให้ดำเนินไปตามโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ตั้งต้นแต่ กาย เวทนา จิต ธรรม ไป แต่พอถึงธัมมานุปัสสนา ก็เห็นเป็นดวงใส ที่เรียกว่าดวงศีล ต่อแต่นั้นก็ถึงสมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่งนับว่าเป็นที่รวมพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกรวมอยู่ในศูนย์กลางของดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นี้ทั้งสิ้น เมื่อจับที่รวมของกายมนุษย์ได้แล้ว กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปรพรหม กายธรรม ก็เหมือนกันดังแสดงมาแล้ว

ที่ได้แสดงมาแล้วนี้ เป็นวิธีให้เข้าถึงรัตนะทั้ง ๓ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ มีอาการต่างๆ กัน ในเมื่อจับหลักยังไม่ได้ ต่อเมื่อจับหลักคือธรรมกายเสียได้แล้ว จะเห็นว่าไม่ต่างกัน เนื่องจากเป็นอันเดียวกันแท้ๆ สมด้วยกระแสบาลีในเบื้องต้นว่า หมวด ๓ ของรัตนะนี้ คือ พุทโธ ธัมโม สังโฆ หรือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ แม้ต่างกันโดยวัสดุ แต่เนื้อความเป็นอันเดียวกัน เป็นของเนื่องซึ่งกันและกัน พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรม พระสงฆ์ทรงไว้ พระสงฆ์เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เนื่องจากเป็นอันเดียวกันเป็นบรรทัดฐาน ดังแสดงมาทุกประการ พอสมควรแก่เวลาด้วยประการฉะนี้ ฯ

